

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Víctor Masriera Vila (1875 – 1938)

**Pedagog de l'Art
Mestre en la didàctica del Dibuix**

(Anàlisi de la seva metodologia)

Esteve Prat Paz

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

CAPÍTOL II

CONTEXT HISTÒRIC-POLÍTIC-SOCIAL

CONTEXT HISTÒRIC-POLÍTIC-SOCIAL

PREÀMBUL

La vida de Víctor Masriera (1875-1938) va transcórrer dintre de cinc grans períodes històrics a Catalunya i a Espanya.

Dintre d' aquests períodes històrics, es van anar desencadenant un seguit d' esdeveniments i canvis polítics, socials i culturals, estretament interrelacionades els uns amb els altres, no solament a nivell de Catalunya-Espanya, sinó entre Catalunya, Espanya i també en part, la resta de món, de manera que afectaren i /o condicionaren directa o indirectament, en major o menor grau, la seva vida i obra, la qual transcorregué entre la influència del romanticisme entenent la raó com a centre de coneixement de la realitat, bàsicament amb la filosofia de Kant ¹, les idees de canvi de la Revolució Francesa ², fins la rapidesa de canvis esdevinguts al llarg del segle XX amb la ruptura de la tradició, el replantejament de la educació de l' individu respecte a la societat, les noves pedagogies, els moviments socials que qüestionaren els sistema d' autoritat, l' anarquisme ³, el marxisme ⁴, el progrés de les ciències, la teoria de la evolució, els nous corrents filosòfics, el neopositivisme ⁵, l' existencialisme...⁶

---

¹ Immanuel Kant (1724-1804). Destacat filòsof alemany. La seva principal obra va ser "Crítica de la raó pura", en la que tractava de fonamentar el coneixement humà i fixar així mateix els seus límits. < http://ca.wikipedia.org/wiki/Immanuel_Kant>.

² La Revolució Francesa ha format la concepció política i ideològica del món contemporani. França, amb la revolució que va començar l'any 1789, va proporcionar el vocabulari i els programes dels partits polítics liberals, radicals i democràtics de la major part del món, els codis de lleis o els conceptes de liberalisme i de nacionalisme. Constitueix, doncs, un fet històric cabdal de repercussions universals que transformarà, durant el segle XIX, les bases socials i polítiques, enderrocarà l' Antic Règim i inaugurarà el sistema liberal. <http://ca.wikipedia.org/wiki/Revoluci%C3%B3_Francesa>.

³ L' anarquisme és un conjunt d' idees filosòfiques i polítiques que tenen en comú el rebuig cap a l' Estat i qualsevol forma d' autoritat, jerarquia o coerció física, mental o espiritual, així com la creença en la supremacia de l' individu. <<http://ca.wikipedia.org/wiki/Anarquisme>>.

⁴ El marxisme és el conjunt de doctrines polítiques, econòmiques i filosòfiques encunyades pels pensadors alemanys Karl Marx i Friedrich Engels. L' anàlisi marxista es caracteritza per un enfocament materialista, estructuralista i dialèctic del món. L'aplicació d'aquesta doctrina en el camp del Socialisme inicià un nou corrent ideològic anomenat socialisme marxista, que cresqué durant tota la segona meitat del segle XIX i s'anà situant al poder al llarg del segle XX. <<http://ca.wikipedia.org/wiki/Marxisme>>.

⁵ El neopositivisme, té el seu origen per part d'un grup de científics i de pensadors, que es dediquen a fer una anàlisi del llenguatge científic amb l'objectiu de determinar: què és ciència i què no ho és. Només establint aquesta diferència o demarcació, serà possible fonamentar el coneixement científic d'una manera rigorosa i segura. <<http://www.infofilosofia.info/wiki/index.php?title=Neopositivisme>>.

⁶ L' existencialisme és un moviment filosòfic que situa l' existència humana al centre de la reflexió. En el seu pensament es troba la supremacia de l' existència sobre la essència de l' home, la consciència d' aquest com a responsable del deu ésser, per sobre de tendències deterministes. <http://ca.wikipedia.org/wiki/existencialisme>

Víctor Masriera va ser una persona que no va estar pas ancorada en un sol lloc sinó que a part de viatjar constantment, va residir en diferents indrets. Per la seva pròpia tasca havia de rebre influències constants del que succeïa en tots els camps arreu del món.

Si bé la seva infància, joventut, el període formatiu, i part de la seva primera maduresa es poden centralitzar bàsicament a Barcelona amb el seu ambient particular, així com també els últims anys de la seva vida; hi ha uns altres períodes que transcorren bàsicament a Madrid i puntualment en alguns que altres indrets del món.

Per això aquest context històric-polític-social de la seva vida es tractarà interrelacionant de manera simultània els principals esdeveniments que succeïren arreu, sempre tenint present que serien els més propers els que l'afectarien d'una manera molt més directa que no pas altres de llunyans. Igual que pot passar en els altres contextos en que es va moure Víctor Masriera al llarg de la seva vida, fins i tot avançant-nos en el temps del seu naixement, en arrossegar un substrat històric que ja el podia condicionar.

Aquests cinc grans periòdics històrics, polítics i socials que visqué Víctor Masriera comprenen:

“La Restauració” (1875-1898)

“ El predomini a Catalunya de la Lliga Regionalista” (1898-1917)

“ La crisi de 1917 i l'ensorrament del sistema” (1917-1931)

“ La II República, la Generalitat i l'Autonomia” (1931-1936)

“ La Guerra Civil Espanyola” (1936-1939)

Cap d'aquests episodis va ser completament pacífic, el primer es caracteritzà per les bombes del terrorisme anarquista, fenomen mundial que a Barcelona es trobà en primera línia. El segon episodi començà amb el “Desastre de 1898”, i passà per la “Setmana Tràgica” (1909). El tercer episodi comprengué la Dictadura de Primo de Ribera (1923-1930) ajudada per la prosperitat amb ressentiment de la identitat catalana i de les llibertats, fins el quart episodi, amb la II República Espanyola, l'autonomia catalana i la seva sotragada de l'any 1934, per desembocar en la Guerra Civil Espanyola de 1936-1939, període que només el visqué en part, degut a la seva mort el 1938.

Situant-nos uns anys abans del seu naixement, fent una aproximació als fets històrics, polítics i socials que el precediren, trobem en el context espanyol, un pronunciament militar l'any 1868 que destronà Isabel II, iniciant un procés revolucionari antiborbònic i republicà, afavorint la creació d'organitzacions obreres. Va ser el moment en que començaren a córrer les idees anarquistes del rus M. Bakunin que podien decantar els obrers cap a l'anarco-sindicalisme, o bé cap a les idees de Marx també arribades a l'època.

L'Ateneo Catalán (1860), s'unia amb el Centro Mercantil Barcelonès (1869) creant l'any 1872 l'actual Ateneu Barcelonès, on Víctor Masriera en

seria soci, pronunciant-hi diverses conferències ⁷. També aquest any es fundà el setmanari l' "Esquella de la Torratxa", i també s' inicià la III Guerra Carlina. Aparegueren a Catalunya, una sèrie de diaris tots ells en català: "Lo Sometent" (1868), "Lo Ponton" (1870), "La Renaixença" (1871).

La reina espanyola Isabel II abdicava en favor del seu fill Alfons XII (1870), però les Corts oferirien la corona a Amadeu I de Savoia, mentrestant, a Catalunya, els nous dirigents dels republicanisme català eren aleshores joves advocats, catedràtics, professionals liberals. Fracassada la monarquia institucional d' Amadeu de Savoia, fill del rei d' Itàlia, descartats els "borbons" i els "carlins", fou proclamada la I República Espanyola (1873), amb ànsies d' autonomia en un estat federal i amb les classes obreres disposades a recolzar el nou ordre, per que adoptés lleis socials que els afavorissin. Ben aviat hi hagueren intents de proclamar l' Estat Català. Ben aviat també s' entrà en pugna entre si la República havia de ser Federal o no, i amb el perill dels carlins, defensors de l' absolutisme i la tradició, revoltats en la tercera guerra carlina (1872-1876). Mentre, una gran depressió va posar fi al que es considera la primera revolució industrial per donar pas a la segona.

Un cop militar (1874), posà fi a la I República iniciant-se un període conegut com la "Restauració Borbònica" proclamant rei d' Espanya a Alfons XII, al mateix temps que s' acabà militarment amb l' última insurrecció o III guerra carlina el 1875 ⁸.

Va ser en aquells moments històrics és quan va néixer Víctor Masriera.

1- PRIMER GRAN PERÍODE HISTÒRIC EN LA VIDA DE VÍCTOR MASRIERA – La Restauració (1875-1898)

Durant el període de vida de Víctor Masriera, Catalunya va augmentar molt la seva població, del període conegut de 1898 a 1936 va passar de gairebé de dos milions a més de tres ⁹. Barcelona, passà demogràficament de l'any 1875 any de naixement de Víctor al 1938 any de la seva defunció, de 215.965 per arribar el 1938 a 1.085.564 ¹⁰.

En l' època del seu naixement, hi havia una economia endarrerida que evolucionà ràpidament cap a estructures modernes. Va ser el 1875, l' any en

---

⁷ Documentació personal Arxiu Nacional de Catalunya ANC. Fons Víctor Masriera-famílies Masriera-Ferrer (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Núm. Reg. Entrada. 143. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1925 i 1930, p. p. 54, 56.

⁸ El cop militar de 1875 contra la I República Española, el va donar el general Pavía, seguit d' un pronunciament del general Martínez Campos. El govern de la "Restauració Borbònica" fou presidit per Antonio Cánovas del Castillo.

⁹ <http://ca.wikipedia.org/wiki/Història_Econòmica_de_Catalunya>.

¹⁰ LÓPEZ GAY; Antonio. "Els moviments migratoris en la dinàmica demogràfica de la ciutat de Barcelona, 1834-2003". Memoria de recerca de doctorat. Dep. Geografia UAB, Barcelona, 2004, p. 22-23.

<<http://www.ced.uab.es/personal/documents/tlopez/MemoriaAntonioLopez.pdf>>.

que Espanya, adoptà el sistema mètric decimal, i el que es fundà l' Escola Superior d' Arquitectura de Barcelona. Al mateix temps, la Sociedad Española de Electricidad, instal·lava a Barcelona la seva primera central elèctrica. Tots aquells esdeveniments, modificaren les característiques de les diferents classes socials. Tota aquella vitalitat cristal·litzà amb el retrobament de la personalitat històrica, "el catalanisme".

El bisbe Torras i Bages esperava transformar el vell carlisme anti-centralista en tradicionalisme catòlic i català. Prat de la Riba, volia una mena de nació-estat, tot això sense oblidar la cultura i el paper que va jugar el Modernisme.

Mentre a Espanya s' iniciava "La Restauració" sota el rei Alfons XII (1875), arribant a Madrid per ser coronat rei d' Espanya, i s' aprovava una nova Constitució, la del 1876, a França era proclamada la III República. Fou l' any de la introducció pública del "Positivisme" a Espanya, moviment de les ciències naturals i filosòfiques en sentit positivista en que la vida dels individus s' organitzava com transformació de la força universal, fenomen en el qual tan Víctor Masriera com el seu fill Ramon, més tard s' hi interessaren vivament fent-hi aportacions filosòfiques particulars ¹¹. Va ser un període de pacificació, d' estabilitat política i de creixement econòmic, el qual propicià a la fi d' aquell segle XIX el desvetllament d' una consciència nacional catalana amb el moviment conegut com La Renaixença, moviment però de context europeu difusor del Romanticisme. El catalanisme va ser de tipus cultural amb l' ambició de recuperació de la llengua, la historia i les tradicions, amb un caràcter literari amb l' establiment dels Jocs Florals. Però també va sorgir un catalanisme polític, un de conservador, burgès col·laborador amb el govern central espanyol, i un altre d' esquerres, progressista, de base popular. Posteriorment, el Modernisme va servir de base al catalanisme polític, que no es consolidà fins la primera dècada del segle XX ¹².

Durant aquest període, va néixer l' Associació Catalanista d' Excursions Científiques (1876), alhora que es potenciava la divulgació del folklore i la historia, botànica, meteorologia, etnologia..., en definitiva un redescobriment de la Natura, a la qual tanta devoció professaria Víctor Masriera, provinent ja del seu pare Frederich. Fou període de fundació a Catalunya de diversos i nous diaris i revistes en català ¹³, de congressos constitutius de diferents entitats ¹⁴,

¹¹ Conferència el 26 de setembre de 1930. Conferència dialogada a l' Ateneu Barcelonès, titulada "Fundamentos de la Cultura", juntament amb el seu fill Ramon.

¹² La nova Constitució vigent fins els 1931, establia un sistema monàrquic, amb sufragi censitari, restringit i la tolerància, no pas llibertat de cultes.

¹³ Es fundà el diari "*El Correo Catalán*" (1876), a Vic sortí el primer número del setmanari "*La Veu de Montserrat*" (1878-1900), de "*La Publicidad*", periòdic que feu una citació de l' obra de Víctor, també, el diari republicà "*El Diluvio*" (1879), que també cità l' obra de Víctor, així com el "*Diari Català*" (1879) de Valentí Almirall; la revista "*La Il·lustració Catalana*" (1880-1894, i 1901-1917), el periòdic "*La Vanguardia*" (1881), el qual també cità varies vegades l' obra de Víctor ¹³. Es publicà també "*Lo Catalanisme*", lo que és i lo que hauria de ser" (1879), de Jaume Colell, i "*Lo Catalanista*" (1886), i "*El Regionalismo*" (1887).

¹⁴ I Congrés Catalanista (1880), presidit per Valentí Almirall, II Congrés Catalanista (1883),

de manifestacions com la del Codi Civil Català, presentant al rei Alfons XIII el Memorial de Greuges de Catalunya (1885), de portar a terme les primeres experiències telefòniques de l' estat espanyol, quedant unides Girona i Barcelona, telefònicament (1877); de l' invenció definitiva a nivell internacional de la làmpada incandescent (1878), del primer automòbil (1881), de l' instal·lació a Nova York de l' estàtua de la llibertat i la fabricació de Coca-Cola (1886), del desenvolupament de l' aparell fotogràfic Kodak (1888), i de l' abolició de l' "esclavitud" vigent fins aleshores a Cuba (1880).

En política, un grup de militants que abandonaren el Centre Català, de Valentí Almirall, formaren la "Lliga de Catalunya", agrupació de gent conservadora, de tendència dretana i catòlica, avalada per Àngel Guimerà, Domènech i Muntaner, on més tard si adheririen estudiants com Enric Prat de la Riba, Josep Puig i Cadafalch, donant suport a la futura Exposició Universal de Barcelona de 1888, impulsada també per una burgesia emprenedora i amb fort arrelament en la ciutat. Víctor Masriera que en aquell moment contava amb 12 anys d' edat, va poder assistir a l' esment esdeveniment.¹⁵ Durant la seva vida Barcelona emmarcà una altre gran esdeveniment internacional, l' Exposició Universal de 1929.

Entre 1890 i 1898 fi del període de la "Restauració", van esdevenir diversos fets notables, es fundà a Barcelona, el Centre Excursionista de Catalunya (1890), aparegué la revista "L' Avenç" (1881), que inicià una campanya sobre la normalització de la llengua catalana que culminà el 1913 amb l' aprovació de l' Institut d' Estudis Catalans, essent el cervell de la reforma Pompeu Fabra. A nivell internacional s' acabà la Guerra de Cuba (1898), perdent Espanya totes les colònies d' Ultramar.

En tot aquell tragí, Víctor Masriera que contava el 1891 amb 16 anys, vivia potser aparentment una mica aliè al que estava succeint, però influenciant-se en el fons, de tot. L' enrenou que es produí a Barcelona l' any 1892 arrel de l' assassinat de quatre anarquistes a Jerez de la Frontera, produí l' esclat de bombes a Barcelona declarant-se l' estat de setge. Mentre, la "Unió Catalanista" aprovà les "Bases de Manresa" per a la Construcció Regional Catalana, futur Estatut d' Autonomia de Catalunya.

L' any següent, es llençaren dues bombes al Liceu causant 23 morts. No obstant, aquell any, el "Diorama Americano" inventat pel francès Daguerre, obria les portes a Barcelona, aconseguint un gran èxit amb uns efectes òptics espectaculars, a través de la combinació de llums.

Amb aquest ambient de desori, seguint però les lleis establertes pel sistema, l' any 1894, Víctor Masriera entrà amb 19 anys a la Zona de

---

¹⁵ Documentació personal ANC. Fons Víctor Masriera -famílies Masriera-Ferrer- (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1888, p. 21.

Reclutament Militar ¹⁶, però aconseguí quedar lliure del Servei Militar actiu per haver redimit en metàl·lic, fet que només es podien permetre certes classes benestants ¹⁷, era l'any 1896.

Mentre, es produïa un nou atemptat anarquista, contra la Processó del Corpus de la parròquia de Santa Maria del Mar de Barcelona, causant sis morts i quaranta ferits. Es promulgà Consell de Guerra a Montjuïc, contra anarquistes, vuit penes de mort i seixanta de presó. La societat barcelonina estava cada vegada més esglaiada. Caigueren obrers, mestres laics, anarquistes, intel·lectuals..., el desgavell entre l'anarquisme i la repressió creà un ampli ventall de revistes anarquitzants. Mentre, el 1895 els germans francesos Lumière inventaren el cinema.

Un altre factor que influiria en la seva vida va ser el de la emigració catalana, fenomen viu a principis del segle XIX dirigida cap a Cuba, i més tard Argentina, incrementant-se a finals de segle quan la fil·loxera va fer estralls, Cuba, Buenos Aires, Montevideo, Santiago de Xile i Mèxic van ser els principals destins. La família Masriera anà a varis d'ells. El pare de Víctor a Xile i Víctor a Argentina, no pas però, per viure-hi definitivament sinó per feina, o per l'alt nivell i desenvolupament cultural que en aquell moment es trobaven aquells països. Però els catalans que encara el 1890 emigraven a l'estranger, van afluir poc a poc cap a la capital, Barcelona, que tot seguit va atreure immigrants fins i tot més allunyats.

La indústria tèxtil s'havia recuperat amb La Restauració, amb la importació de cotó i amb la utilització de l'energia hidràulica, destacant també la indústria paperera, la farinera i la siderometal·lúrgica, així com les foneries, entre elles una de les més importants a nivell artístic fins i tot a nivell internacional, la Masriera&Campins, en la que Víctor Masriera, en seria més endavant, director artístic.

Aquest primer gran període històric, que acabà quant Víctor contava amb 23 anys, li oferí la possibilitat de conèixer diferents règims polítics, l'espanyol, i el francès en haver estudiat durant temps a París, així com diferents maneres d'entendre l'ensenyament, a Catalunya, i França. També el coneixement de les noves idees i corrents de pensament, els extremismes, la por, el desordre. Pogué formar-se un caràcter i una personalitat ponderada que el caracteritzà la resta de la seva vida, així com l'adquisició de tot un bagatge

---

¹⁶ Documentació personal Arxiu Nacional de Catalunya ANC. Fons Víctor Masriera-famílies Masriera-Ferrer (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Núm. Reg. Entrada. 143. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1894, p. 22.

¹⁷ Documentació personal Arxiu Nacional de Catalunya ANC. Fons Víctor Masriera-famílies Masriera-Ferrer (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Núm. Reg. Entrada. 143. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1896. Fet que es donava entre les classes benestants de manera que amb un pagament, s'estalviava del Servei Militar, p. 22.

cultural, social i polític que més tard el portaria a ocupar llocs destacats dins la societat en referència a la cultura i a la nova pedagogia del dibuix.

2- SEGON GRAN PERÍODE HISTÒRIC EN LA VIDA DE VÍCTOR MASRIERA – El predomini a Catalunya de la Lliga Regionalista (1898-1917)

L'any 1899 es produí a Catalunya "el tancament de caixes" amb la protesta de comerciants i botiguers en contra del govern, amb vaga de contribucions, i amb la promesa incompleta d'un concert econòmic acabant amb una vaga general del comerç. Es començà a publicar el diari "La Veu de Catalunya", es produïren les primeres emissions radiofòniques a Barcelona, apareixent entre 1898 i 1901, el polític, Lerroux, conegut com "l'amic dels obrers". En aquell segon període històric de la vida de Víctor Masriera, seguiren creant-se noves entitats i sortiren a la llum nous diaris i revistes ¹⁸.

L'historiador alacantí Rafael Altamira ¹⁹, qui anys més tard tindria relació amb Víctor Masriera, publicà amb caràcter científic, la "Historia de España y de la civilización española". Poc abans, s'havia fundat a Catalunya, la Lliga Regionalista (1901) amb Enric Prat de la Riba al cap davant. Aquell any començà la commemoració de la diada nacional de l'11 de setembre.

Seguint les tradicions de l'època, i després del clàssic festeig, Víctor Masriera es va casar (1902), a Sant Joan d'Horta, poble que s'annexionà a Barcelona el 1903 degut al gran creixement de la ciutat ²⁰. El certamen d'els Jocs Florals de l'any 1902 es suprimiren, havent de celebrar-se a Sant Martí del Canigó (Catalunya Nord), al mateix temps, s'obligava a ensenyar el catecisme a les escoles en castellà.

Després de l'assalt a la revista "Cucut", i a "La Veu de Catalunya", el 1905, el 1906 es produí una nova important en la vida de Víctor Masriera, l'Exèrcit Espanyol, concedí malgrat els aldarulls socials, passaport a Víctor Masriera, "recluta en dipòsit", per que pogués marxar a Buenos Aires i fixar en aquella capital la seva residència ²¹, trasllat degut en part al tancament poc temps abans de la Fundició Masriera i Campins.

---

¹⁸ L'any 1900 va aparèixer el setmanari catalanista "Joventut" que durà fins els 1906. Es va fundar el "Centre Nacional Català", i poc després, el setmanari catalanista radical "La Tralla" (1903), que va durar fins el 1923, i "El Poble Català" (1904); també la revista infantil "Patufet" (1904).

¹⁹ Rafael Alatamira Crevera.- (1866-1951). Pedagóg valencià en la línia de la Institución Libre de Enseñanza, Director General d'Ensenyament Primari a Espanya. Va convertir el 1913 en Permanent el Curs de Dibuix iniciat per Víctor Masriera.
<http://es.wikipedia.org/wiki/Rafael_Altamira>.

²⁰ Documentació personal Arxiu Nacional de Catalunya ANC. Fons Víctor Masriera -famílies Masriera-Ferrer- (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1903, p. 31.

²¹ Documentació personal Arxiu Nacional de Catalunya ANC. Fons Víctor Masriera-famílies Masriera-Ferrer (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Núm. Reg. Entrada. 143. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1906, p. p. 35-38.

“Solidaritat Catalana” amb Francesc Cambó va aconseguir a les urnes un gran èxit (1907). Enric Prat de la Riba va ser elegit president de la Diputació de Barcelona, establint-se l' Institut d' Estudis Catalans. Es creà també la Junta de Museus.

Mentre Víctor, ja es trobava l' any 1908 establert a Argentina, l' Ajuntament de Barcelona elaborà un pressupost extraordinari de Cultura per establir les bases d' una profunda renovació de l' ensenyament primari.

Ja tornat a Barcelona (1909), l' ambient que trobà, no fou massa afalagador, doncs el mateix any es produí la guerra del Marroc enviant-hi soldats reclutats bàsicament de Barcelona, malgrat els aldarulls i insurrecció popular que s' havia produït en contra. El pedagog Ferrer i Guàrdia fou assassinat, succeint-se els esdeveniments coneguts com La Setmana Tràgica arrel d'un sentiment antimilitarista i anticlerical que provocà la crema de convents... amb la conseqüent repressió per part de l' exercit recolzat per la burgesia.

Mentre a Catalunya, l' any 1912, sota el xopluc de l' Institut d' Estudis Catalans, Pompeu Fabra publicà les “Normes Ortogràfiques de la Llengua Catalana”, Víctor Masriera es traslladava a viure a Madrid, reclamat en part per la feina que li comportava ser Director del Curso Permanente de Dibujo, per a Mestres i Professors especials de Dibuix.

Fins l' any 1914 es considerava que la revolució industrial es trobava en una segona fase que s' havia caracteritzat per un extraordinari progrés científic i tècnic que havia facilitat un ràpid desenvolupament de tots els mitjans de producció i noves maneres d' organització del treball. L' aplicació de les noves energies (petroli i electricitat) i les noves matèries primes havien afavorit la diversificació del sector industrial. Tot això havia comportat la consolidació del sistema capitalista i l' aparició de les grans potències industrials, la gran banca, l' explotació, el colonialisme i els grans imperis. Però també tensió, tensió que des del 1870 es complicava cada vegada més, a causa de diversos interessos colonials a Àfrica, Àsia i Oceania; econòmics, amb un cursa armamentística, i l' aparició de blocs antagònics desembocant en l' esclat de la Primera Guerra Mundial, tancant aquest cicle de segona revolució industrial. Aquell any 1914, inici de la I Guerra Europea (1914-1918), Víctor Masriera continuava sent Director de Cursos de Dibuix per a Mestres i Professors Especials de Dibuix a Madrid. Mentre a Catalunya quedava constituïda, “La Mancomunitat de Catalunya”, permetent dirigir-la “La Lliga Regionalista” encapçalada per Enric Prat de la Riba, succeït a la seva mort el 1917 per Puig i Cadafalch, fins que ja en plena Dictadura del General Primo de Ribera, essent president Alfons Sala, l' any 1925, s' abolí aquella institució. L' obra de la Mancomunitat encara que limitada per recursos econòmics, es deixà notar favorablement sobretot en cultura, ensenyament i obres públiques.

En ensenyament, es donà nou impuls a l' Institut de' Estudis Catalans i a la seva Biblioteca de Catalunya; i a la renovació pedagògica. Millorà també l' Escola Industrial creada el 1910, creant l' Escola del Treball (1913), l' Escola

Superior de Bells Oficis (1914), l' Institut d' Orientació Professional (1915), l' Escola d' Estudis Comercials, la d' Infermeres, la del Gènere de Punt..., agafant a Víctor treballant amb tasques pedagògiques i culturals similars, però iniciades un poc temps abans a la capital d' Espanya. L' any 1917, es va iniciar la Revolució Soviètica a Rússia, fet que comportaria forta curiositat en els països europeus, així com en els intel·lectuals de l' època, inclòs ell mateix. En aquell segon període històric de la vida de Víctor Masriera comprès entre els 23 i 42 anys, començà a agafar volada la seva figura, fruit de la preparació que havia anat adquirint. En la primera part Víctor comença a viatjar, Argentina, Madrid, on es trasllada a viure i a desenvolupar la seva segona gran feina, la pedagogia del dibuix.

3- TERCER GRAN PERÍODE HISTÒRIC EN LA VIDA DE VÍCTOR MASRIERA – La crisi de 1917 i l' ensorrament del sistema (1917-1931)

Començà aquell període històric amb la plenitud de la tasca pedagògica, la qual s' anava expandint i al mateix temps consolidant, malgrat que cap al final d' aquell període comencés a desmoronar-se la carrera tan brillant degut als esdeveniments històrics, que el condicionaren. L' any 1917, es va viure una crisi que va posar en perill la monarquia d' Alfons XIII com a conseqüència de la Gran Guerra Europea va ser l' encariment de la vida i un fort malestar amb protestes i avalots, però també significà la gran immigració de peonada i l' aflorament dels luxes estridents dels nous rics, l' aparició d' una nova bohèmia i d' uns nous barris baixos, l' obertura de nous teatres i cabarets...

En aquell període, va morir a Catalunya, Enric Prat de la Riba, agafant el relleu en la presidència de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch.

Acabada la I Guerra Mundial (1919), es produïren noves vagues generals, la CNT en convocà una, essent el conflicte social més llarg en temps fins aleshores. La paràlització va ser quasi total fins els soldats portaven els tramvies de Barcelona. Es volia una jornada laboral de 8 hores. Hi van haver queixes al camp, per part de la Unió de Rabassaires i altres organitzacions pageses, sobretot pel tema dels contractes de la terra. La gran empenta migratòria que va produir la Gran Guerra continuà durant (1921-1930). S' acabà en aquest període el Projecte d' Estatut d' Autonomia elaborat per la Mancomunitat de Catalunya.

Un fet luctuós es produí en la vida de Víctor Masriera, l' any 1922 moria a Madrid la seva esposa, Ramona Vidiella, col·laboradora en la seva obra i pensament. El mateix any d' aquell fet, a Catalunya, Francesc Macià fundava el partit Estat Català sota la influència del nacionalisme irlandès. Rovira i Virgili publicava Història Nacional de Catalunya, i es creava la Unió de Rabassaires. Radio Barcelona, primera ràdio de l' Estat espanyol va començar a emetre l' any 1924.

Un sotrac en la vida espanyola, es produí quan el general Primo de Ribera va donar un cop d' Estat establint una dictadura, acordada amb el rei Alfons XIII que en principi havia de ser transitòria. Com a conseqüència, tots els centres nacionalistes catalans foren clausurats. Els professors de les escoles

de La Mancomunitat o van plegar o van ser expulsats. Van ser clausurades totes les escoles i classes d' Ensenyança Catalana i l' Escola Graduada Montessori. Va representar també un fort cop cap el moviment obrer, i cap el catalanisme polític i social.

Malgrat tot, Víctor Masriera continuava amb la consolidació de la seva obra, així, el 1926 es trobava a Suïssa per impartir un Curs de Dibuix d' Estiu a l' Institut J.J. Rousseau ²². Mentre, fallia un intent de cop d' Estat Militar des de Tarragona i Barcelona, i es produïa un intent frustrat d' invasió de Catalunya des de Prats de Molló, cop militar que havia preparat Francesc Macià, militar exiliat aleshores a França. L' any següent, el 1927 Víctor Masriera durant les vacances d' estiu, va recórrer la "Costa Brava" entre diferents poblacions, Sant Feliu de Guíxols, Sant Pere de Roda, i també Sant Miquel del Fai ²³. Fins llavors, tots els desplaçaments que feia Víctor Masriera eren en ferrocarril o vaixell, i de fet malgrat aquell any va ser el de la fundació de la companyia d' aviació, IBERIA, continuà desplaçant-se bàsicament amb ferrocarril . Va ser quan en el terreny social, Josep Maria Batista i Roca, fundà els Minyons de Muntanya.

Ben aviat, es celebrà una segona exposició a Barcelona, la Exposició Internacional de (1929), destacant arquitectònicament el pavelló Mies Van der Rohe, també es produí el primer servei públic de transmissió de televisió, suposant a nivell social una emigració en massa cap a la "ciutat comtal", en la qual es posà en marxa el Pla Cerdà, aprovat a mitjans del segle XIX, alhora que s'agregaren a Barcelona poblacions properes. El general Primo de Ribera va dimitir el 1930, el mateix any es creà un Comitè Revolucionari coordinat amb el de Madrid, que efectuà una vaga general promoguda per part de la CNT a Barcelona i un aixecament militar fallit a Jaca. La monarquia tenia els dies comptats. Durant aquell any el sector catalanista més radical sota l' inspirador de "Minyons de Muntanya" de Josep Maria Batista i Roca que havia col·laborat amb "Estat Català", va fundar " Palestra" moviment de joventuts, nacionalista i no polític, el qual donaria educació i esport a l' estil dels *sokols* txecoslovacs. Representaven una alternativa a ERC i a Estat Català. Dins de Palestra, s' hi trobava el fill de Víctor, en Ramon Masriera Vidiella, lloc on conegué a la seva esposa i nora de Víctor, Rosa Ferrer Torrents, que també formava part d' aquella entitat ²⁴. Víctor Masriera va ser en aquest període, soci de l' Ateneo de Madrid (1930-1935), i passà aquell any 1930, una estada a Calella ²⁵

²² Documentació personal Arxiu Nacional de Catalunya ANC. Fons Víctor Masriera-famílies Masriera-Ferrer (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Núm. Reg. Entrada. 143. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1926, p. p. 55-56.

²³ Documentació personal Arxiu Nacional de Catalunya ANC. Fons Víctor Masriera-famílies Masriera-Ferrer (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Núm. Reg. Entrada. 143. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1927, p. 56.

²⁴ Conversa mantinguda amb Eduard Ferrer Torrents (Barcelona, 1915), cunyat del fill de Víctor, l' agost de 2004 i el gener de 2005.

²⁵ Documentació personal ANC. Veure capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1930, p. 59. I també conversa mantinguda amb Eduard Ferrer Torrents, germà de Rosa Ferrer, nora de Víctor Masriera, l' any 2004 i 2005.

Durant aquest tercer gran període històric que agafà a Víctor entre els 42 i els 56 anys, període de maduresa i plenitud, destacà la divulgació i internacionalització de la seva obra pedagògica, l'assentament dels seus plantejaments, malgrat que cap al final sorgiren ja problemes deguts a als tarannà de la política tal com s'acaba de veure.

4- QUART GRAN PERÍODE HISTÒRIC EN LA VIDA DE VÍCTOR MASRIERA – La República, la Generalitat i l'Autonomia (1931-1936)

L'any 1931, el 14 d'abril es proclamava la II República Espanyola i alhora la I República Catalana, per part de Francesc Macià, que al final quedà reduïda a un Estatut d'Autonomia de Catalunya, l'"Estatut de Sau", aprovat el 1932 pel govern de Madrid presidit per Azaña i el retorn de la Generalitat de Catalunya, essent-ne president el mateix Macià. Amb l'Estatut de Catalunya aprovat, no es traspassà però a la Generalitat la competència de'educació ni els centres públics d'ensenyament, fet que causà moltes contrarietats a Víctor Masriera, en la seva aspiració de retorn a Catalunya, per poder exercir-hi la seva tasca.

A Catalunya va establir-se un bipartidisme entre els guanyadors, la nova formació d'ERC i la Lliga Regionalista.

Els diversos partits polítics i classes socials que tenien les esperances dipositades en la Segona República, ben aviat entraren en conflicte. L'anticlericalisme, l'endarreriment econòmic i de l'educació a Espanya i la complexa situació internacional del feixisme, comunisme i crisi, extremaren les posicions²⁶. Víctor Masriera, va ser un dels que diposità gran confiança així, només un mes després de la seva proclamació, enaltia les virtuts del nou règim polític establert, i es referia a la proclamació de la II República Espanyola, però no al dia 14 d'abril de 1931, sinó al dia 12, dia que es van celebrar eleccions municipals en les quals els vots obtinguts pels republicans va ser molt superior als obtinguts pels monàrquics²⁷. (*Apèndix Documental Articles L. XV, p. 205*)

En aquell període Víctor Masriera feu un primer intent de retorn a Catalunya, oferint els seus serveis per a l'organització de l'ensenyament a la Generalitat de Catalunya²⁸, però les causes no hi ajudaren, la recessió econòmica i la inestabilitat política juntament amb la debilitat del govern, ajudaren a reforçar les ideologies extremes que a la llarga havien de portar a una rebel·lió militar. No obstant, l'any 1931 a Barcelona, es va traslladar la

---

²⁶ *Els anys de la Segona República (1931-1936)* "Catalunya durant la Guerra Civil dia a dia". 1. Direcció: Josep Maria Solé i Sabaté i Joan Villaroya. Ed. Edicions 62 – *La Vanguardia*. Barcelona, 2006, p. 145.

²⁷ "Ideas para la organización de la enseñanza primaria del Dibujo". *Revista de Pedagogía*. Madrid, maig de 1931, AÑO X- Núm. 113, p. p. 199-203

²⁸ Documentació personal ANC. Fons Víctor Masriera -famílies Masriera-Ferrer- (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1931, p. 61.

Biblioteca de Catalunya a la seu de l' antic Hospital de la Santa Creu, mentre que a nivell internacional s' inaugura a Nova York l' Empire State Building.

Es nota a Víctor Masriera cansat, enyorat i una mica decebut potser amb el funcionament del nou règim polític, i/o del vell, en esperar potser del nou quelcom més. Mentre, es produïren alçaments anarquistes en els nuclis industrials del Llobregat, s' aprovà definitivament l' Estatut de Catalunya, i guanyà les eleccions ERC. La Generalitat va crear en el camp de l' ensenyament, una Escola Normal Mixta, començant a publicar "El Magisteri Català". Les aules eren en aquells temps d' una capacitat per 50 alumnes. Es creà també l' Institut Escola, institució decisiva en la formació del professorat que marcà línies pedagògiques per a l' Ensenyament Secundari. A Madrid, es creà una "Agrupació d' Artistes Plàstics" .

Degut als avatars polítics que es succeïren, el "Curso Permanente de Dibujo" que ell dirigia des del seu inici, es quedà sense pressupost. Començà llavors, encara que molt lleugerament a intuir un desastre ²⁹. Li semblava que malgrat estar tot una mica més tranquil, el Govern tenia una por tremenda ³⁰. La lentitud i fracàs en l' aplicació d' una sèrie de lleis de contingut social, produí un descontent popular que acabà en alçaments anarquistes. El Mateix Víctor transmeté en les seves cartes de l' època aquesta sensació.

No obstant, formà part del Comitè Organitzador de l' Exposició Escolar Txecoslovaca a Madrid, sent també membre de la Asociación de Profesores Titulados de Dibujo".

El malestar popular es conegué a Espanya com l' anomenat Bienni Negre, anul·lant drets socials i reformes aprovades pel govern anterior, governada per Lerroux. El govern espanyol va canviar de president essent-ne el nou, Alcalá Zamora. A les eleccions d' aquell any va ser la primera vegada que varen poder votar les dones. Les eleccions espanyoles varen donar la victòria a les dretes. José Antonio Primo de Rivera va fundava la "Falange".

Moltes de les esperances posades en la II República s' anaven veient truncades. Aquell mateix any va morir a Catalunya Francesc Macià, essent elegit nou president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys. Aviat sorgiren conflictes, el de propietaris i Rabassaires de la terra s' anava crispant, malgrat l' intent de la Generalitat de remeiar-ho. La FAI de contingut anarquista, insurreccional intentava influir en la CNT, produint enfrontaments i aixecaments i aldarulls obrers ³¹.

---

²⁹ Documentació personal ANC. Veure capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1933, p. p. 63-65. Així es desprèn de la carta que envià el 23 d' octubre, des de Madrid al seu fill a Barcelona, dient com a fet destacat, que el Curso Permanente de Dibujo ja no existia al no haver-hi pressupost.

³⁰ Documentació personal ANC. Veure capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1933, p. p. 66-67. Així es desprèn de la carta que envià el 17 de desembre des de Madrid al seu fill a Barcelona.

³¹ Es va produir el fet de la matança de Casas Viejas a Cadis, que desacredità al govern d' Azaña.

També tenien certa força a Catalunya a part de la UGT, partits marxistes com el POUM, el PC, o la USC. Amb tot, es creà l' Autonomia Universitària i la Universitat Autònoma de Catalunya. Mentre a Alemanya, Hitler guanyava les eleccions amb el Partit Nacionalsocialista. De l' entusiasme popular que havia produït la proclamació de la II República Espanyola el 14 d' abril de 1931, quedava ja ben poca cosa a finals de 1933.

A Catalunya, es creà el 1934 el Tribunal de Cassació i la Llei de Contractes de Conreu. A Madrid, Lerroux formà govern amb ministres d' ideologia dretana de la CEDA i es produí una vaga general a tot Espanya que a Catalunya portà a la revolta contra el govern de Lerroux, amb diferents escamots i parades paramilitars de grups radicals entre ells els de Palestra. Les forces monàrquiques i dretanes havien assaltat el poder. El president Companys declarà l' Estat Català dins de la República Federal Espanyola (6 d' octubre de 1934), essent empresonat i suspès l' Estatut. Madrid proclamà l' estat de guerra . L' exercit va prendre el control i el presos van ser portats al vaixell Uruguai al Port de Barcelona, per passar provisionalment per la presó "Modelo" de Madrid, i finalment als penals del Puerto de Santa Maria i a Cartagena. En una carta de Víctor des de Madrid al seu fill i nora a Barcelona, els explicava que l' 1 de maig, degut a aquells fet, havia fet una visita als presos catalans que es trobaven a la presó de Madrid, fent-se passar pel marit de la Sra. Velten, juntament amb la senyora del president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys, i que havia parlat llargament amb el Conseller de Cultura de la Generalitat, Ventura Gassol. Manifestava al seu fill que la crisi estava anunciada ³².

Lluís Companys, va ser condemnat a 30 anys de presidi en un penal de Cartagena. La Generalitat de Catalunya queda en suspens. En el transcurs d' aquell any, cada vegada semblava que eren menys els interessats en la preservació del regim republicà que tanta esperança i emoció havia despertat només tres anys endarrere.

Víctor Masriera es trobava a Madrid el 1935, any que es va crear el POUM (Partit Obrer d' Unificació Marxista), s' aixecà l' estat de guerra i arribà l' indult per a regidors i demés empresonats que Víctor havia anat a visitar a la presó de Madrid, pels fets del 6 d' octubre de 1934 quan es proclamà la independència de Catalunya.

Aquell període històric, agafà a Víctor entre els 56 i 61 anys, etapa de nova il·lusió dipositada en el canvi de regim polític, i en la confiança de que també realment anaven a canviar i millorar molts aspectes de la societat. Plena maduresa i esperances d' un retir plàcid i guanyat i sobretot de poder retornar a Catalunya per acabar la seva vida laboral a casa seva, però que ja va anar intuït que segurament no seria d' aquella manera.

---

³² Documentació personal ANC. Fons Víctor Masriera -famílies Masriera-Ferrer- (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Veure capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1935, p. p. 69-75. Així es desprèn de la carta que envià el 2 de maig de 1935, des de Madrid al seu fill a Barcelona.

5- CINQUÈ GRAN PERÍODE HISTÒRIC EN LA VIDA DE VÍCTOR MASRIERA – La Guerra Civil Espanyola (1936-1939)

L'any 1936 la Generalitat de Catalunya deixà d'estar suspesa, restablint-se pel mes de setembre, arrel de la victòria a Catalunya, el 16 de febrer de 1936, del Front d'Esquerres, i del Frente Popular a la resta d'Espanya, essent alliberats el dia 1 de març, el president de la Generalitat, Lluís Companys, i el seu govern. Es presentava un bipartidisme clar, Front d'Esquerres de Catalunya equivalent el Frente Popular Espanyol, i les dretes. La victòria de les esquerres a tot Espanya portà a un govern presidit per Azaña. Al poc, es creà el CENU, Consell d'Escola Nova Unificada, escola pública, gratuïta, no confessional inspirada en els principis racionalistes del treball i de la fraternitat, en llengua catalana i amb la coeducació. El president fou J. Puig Elies, de la CNT, educat a l'"Escuela Moderna" de Ferrer i Guàrdia. Hi hagué normalitat el curs 1936-37, però després, els bombardejos, les mobilitzacions de mestres, el transport..., van trencar la vida escolar, malgrat aquest curs fossin escolaritzats cinquanta mil infants, i haver confiscat els edificis escolars i centres docents de l'església.

Víctor Masriera, explicava des de Madrid al seu fill Ramon a Barcelona en diverses cartes de 4, 6, i 28 de maig de 1935, les tensions, cremes d'esglésies, i aldarulls que es produïen a Madrid, així com les ideologies que imperaven en el moment ³³.

Un alçament militar al Marroc, provocà l'inici de la Guerra Civil Espanyola el 18 de juliol. El 19 de juliol d'aquell mateix any part de la guarnició de Barcelona es rebel·là seguint instruccions de Pamplona. La revolta va ser eradicada ràpidament per voluntaris armats de Barcelona, però el poble armat va provocar el col·lapse de l'administració. El poder era al carrer, actuant al seu lliure albir. Mentre, el general Franco va ser investit cap d'estat i generalíssim de l'exèrcit pels rebels, a Burgos. Governava Espanya, Largo Caballero amb republicans i comunistes, amb ministres de la CNT i de la FAI. El govern passà posteriorment a València, mentre s'aprovava l'Estatut d'Autonomia Basc, moria afusellat a Alacant, José Antonio Primo de Ribera, i es creaven Milícies Antifeixistes. Es fundava el PSUC, i s'aprovava per la Generalitat restablerta, el decret de Col·lectivitacions.

Mentre, fora d'Espanya es produïren els Jocs Olímpics de Berlín, la victòria del Front Popular a França, i el Comitè de no Intervenció a la Guerra Civil Espanyola. Alemanya i Itàlia reconegueren el govern militar de Franco. Mussolini i Hitler signaren el pacte Eix Roma-Berlín. Víctor Masriera trobant-se a Barcelona, organitzà la Secció de Professors de Dibuix i Artistes Plàstics de la FETE i demanà a la Dirección General de Enseñanza de Madrid, el seu trasllat a Barcelona on creia que era més necessari. No cobrava. Poc després

---

³³ Documentació personal ANC. Veure capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", anys, 1936, p. p. 75-84. Així es desprèn de la carta que envià el 3 d'octubre, des de Barcelona a Madrid.

s' entrevistà amb el Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya Antoni M^a. Sbert per demanar-li la concessió d' una plaça vacant de mestre i si podria intercedir davant del Ministerio per que el traslladessin definitivament a Barcelona. El Conseller Sbert el nomenà al poc, Professor de Dibuix del recent creat Institut-Escola "M.B. Cossio" de Sabadell el 12 de desembre de 1936³⁴.

Mentre tan la guerra seguia el seu curs, produint-se l' ocupació franquista de Màlaga . Els republicans ajudaven Madrid i el Juliol de 1937 Víctor Masriera es traslladà a viure a Castellar del Vallès, segons indiquen totes les fonts, per por als bombardejos de Barcelona.

La Legió Alemanya Còndor bombardejà Guernica. El nou cap de govern va ser Negrin. Es produïren enfrontaments a Barcelona entre forces del POUM, anarquistes i comunistes amb les de la Generalitat i del PSUC. El govern republicà de Negrin s' instal·là a Barcelona.

L' Ajuntament de Castellar del Vallès en Acta del "Consell Municipal" de 30 de juliol de 1937 donà totes les facilitats per que Víctor Masriera podés donar classe de dibuix a canvi de deixar-li habitatge.

L' any 1938, s' intensificaren els bombardeigs aeris contra la població civil catalana especialment a Barcelona, i poblacions properes³⁵. Es produí la ocupació de Lleida. Es derogà l' estatut d' Autonomia, mentre es produïa la Batalla de l' Ebre. Aquest mateix any Víctor Masriera es traslladà a viure en una masia al mig del bosc entre Castellar del Vallès i Sentmenat, també per por als bombardeigs de poblacions veïnes, entre elles Granollers, ciutat situada a uns 20 quilòmetres i que coneixia bé, la qual el 31 de maig va sofrir un fort bombardeig³⁶. Al poc, es va produir la mort de Víctor Masriera, malalt, anèmic i famolenc per falta d'aliments, més encara amb la seva dieta vegetariana que seguia.

L' any 1939, el 26 de gener, just un mes després de la mort de la seva mort a la masia de can Padró de Sentmenat, i de ser enterrat al Cementiri

---

³⁴ Documentació personal ANC. Veure capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", anys, 1937, p. 84-90.

³⁵ Del 16 al 18 de Març de 1938 els bombardeigs són seguits, nit i dia sobre Barcelona. En un atac massiu d' uns pocs minuts de duració bombardejant a baixa altura i baixa velocitat en el nucli urbà en 17 missions separades unes 3 hores deixant caure les bombes deliberadament espaiades produint moltes morts civils. La població civil començà a fugir de Barcelona.

³⁶ Però el bombardeig no va trigar gaire més a arribar ja que el bombardeig es va produir a les nou del matí. I a més els avions van anar a buscar els punts on hi havia més concentració de gent: les cues de la gent que esperava per comprar el menjar, al sindicat (situat on ara és el carrer del Liri), la fonda Europa, l'escola Pere Anton que en aquella hora hi estaven entrant els nens, a la plaça del peix..., més o menys aquests són els llocs on va haver-hi més víctimes perquè tot eren majoritàriament gent gran, dones i nens petits. No va donar temps de refugiar-se perquè el bombardeig estava previst per més tard però es van avançar sense avisar. En el bombardeig de la plaça els avions passaven tan a ran de terra que la gent podia veure perfectament als aviadors conduint els avions. (Dades web Ajuntament de Granollers). Segons el diari *El Punt* d' 1 de juny de 2008, p. 33, el bombardeig de Granollers va produir 224 víctimes i 700 ferits.

Municipal de Castellar del Vallès, les tropes dites “nacionals” entraven a Castellar del Vallès. La guerra havia acabat però Víctor no havia resistit per veure-ho.

Aquell últim període agafà a Víctor entre els 61 i els 63 anys, període que en contes de placidesa, comportà lluita per defensar tot el que havia endegat, de frustració, de patiment i angoixa primer per veure fracassada l'esperança posada en el nou règim polític, el fracàs imminent de la seva obra, i sobretot en el terreny personal per veure's abocat literalment a la pobresa absoluta fins la seva mort.

